

ТРАНСФЕРТНЕ ЦІНОУТВОРЕННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ БЮДЖЕТУВАННЯ КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ

Н.П. Шульга, к.е.н.,

Київський національний торговельно-економічний університет

В умовах трансформації ринкових відносин виникає об'єктивна потреба у пошуку нових підходів до економічного управління банком. Одним із таких підходів є бюджетування, яке надає інформацію щодо прибутковості діяльності не тільки окремих виробничих та функціональних підрозділів банку, що генерують дохід, але й сфер банківського бізнесу, банківських продуктів, клієнтів, проектів та інших калькуляційних одиниць.

Завданнями бюджетування в комерційному банку можуть бути:

- визначення доходів, прямих операційних та неопераційних витрат, які безпосередньо можна віднести на конкретну калькуляційну одиницю;
- встановлення механізму перерозподілу загальнобанківських витрат на окремі калькуляційні одиниці;
- визначення співвідношення між окремими статтями доходів та витрат в розрізі калькуляційних одиниць;
- оцінка прибутковості калькуляційних одиниць;
- обґрунтованість внутрішніх трансфертних цін на банківські послуги тощо.

Проведені нами дослідження стану бюджетування комерційних банків України дозволили виявити наступні тенденції:

- по-перше, іноземні банки та банки з участю іноземного капіталу мають лаконічно побудований бюджет, який дозволяє визначити рівень прибутковості діяльності окремих профіт-центрів банку, клієнтів, продуктів. Система бюджетування в цих банках передбачає використання трансфертних (внутрішніх) цін, за допомогою яких відбувається придбання (продаж) послуг всередині банку;
- по-друге, в більшості вітчизняних комерційних банків відбувається поки що налагодження бюджетного процесу, у зв'язку з чим трансфертні ціни в бюджетних розрахунках українськими банками практично не використовуються.

На нашу думку, без механізму трансфертного ціноутворення неможливо адекватно відобразити реальний внесок кожного профіт-центру, клієнта, банківського продукту в загальну фінансову "копілку" банку та об'єктивно оцінити ефективність роботи окремих його підрозділів.

Комерційний банк в процесі своєї діяльності може використовувати один із методів трансфертного ціноутворення: внутрішньобанківський (метод середньої вартості) та ринковий. Вибір методу ціноутворення залежить від прийнятої банком методики бюджетування.

Механізм трансфертного ціноутворення є базою для визначення прибутковості виробничих та функціональних підрозділів (профіт-центрів) банку та оцінки ефективності їх роботи. Як постачальники, так і користувачі фондів прагнуть максимізувати показники ефективності діяльності своїх підрозділів. Невірний вибір трансфертної ціни може призвести до таких рішень, які дозволять досягти високої ефективності діяльності на рівні окремого підрозділу, але в цілому по банку не

вдається забезпечити цільовий рівень прибутковості активів та капіталу і підтримати його конкурентну позицію на ринку.

У міжнародній банківській практиці для оцінки вартості внутрішніх фондів використовується широкий спектр різних методів трансфертного ціноутворення, найбільш поширеними з яких є:

1) метод середньої вартості, який має три модифікації:

- середньої вартості усіх фондів;
- середньої вартості фондів, по яких нараховуються проценти;
- середньої вартості фондів із коливаючою процентною ставкою;

2) метод маржинальної вартості.

Вибір методу оцінки вартості внутрішніх фондів залежить від філософії управління комерційним банком та макроекономічного оточення його функціонування.

Сутність методу маржинальної вартості (ринкового методу) полягає в тому, що трансфертні ціни встановлюються, виходячи із ринкових ставок по залучених та розміщених ресурсах. Внутрішньобанківський метод базується на існуючій доходності і структурі залучених ресурсів, що знаходяться у розпорядженні банку.

Трансфертна ціна, яку сплачує або отримує кожний профіт-центр за кошти, за методом середньої вартості, розраховується як відношення загальних процентних витрат до обсягу фондів, які можуть бути інвестовані у проведення активних операцій. Слід зазначити, що кожна із модифікацій методу середньої вартості має певну специфіку розрахунку. За методом середньої вартості усіх фондів ціна розраховується у такій послідовності:

- середні залишки усіх зобов'язань та капіталу зменшуються на суму обов'язкових резервів, яку комерційний банк зобов'язаний зберігати на коррахунку у певному співвідношенні від обсягу залучених коштів, і таким чином, визначається розмір чистих фондів, що можуть бути спрямовані на проведення активних операцій;
- загальний обсяг процентних витрат ділиться на обсяг чистих інвестованих фондів, передбачених для здійснення активних операцій.

Інформаційною базою для визначення середніх залишків зобов'язань та капіталу і загальних процентних витрат слугує баланс банку.

Друга модифікація методу середньої вартості – це вартість фондів, по яких сплачуються відсотки. Особливість даної модифікації полягає в тому, що середні залишки всіх зобов'язань та капіталу, за винятком обов'язкових резервів, зменшуються на обсяг фондів, за якими банк не сплачує відсотки (акціонерний капітал, депозити до запитання тощо). В даному випадку середня вартість фондів визначається як відношення загальних процентних витрат до обсягу чистих фондів, по яких сплачується відсоткова ставка та які можуть бути інвестовані у активні операції.

Третя модифікація – середня вартість фондів із коливаючою процентною ставкою передбачає визначення ціни як співвідношення загальних процентних витрат до середніх залишків усіх зобов'язань та капіталу за виключенням обов'язкових резервів та фондів, вартість яких не залежить від коливань відсоткової ставки.

Функціонування банку в ринкових умовах передбачає використання прогресивних методів трансфертного ціноутворення. Одним із таких методів є

метод маржинальної (ринкової) вартості. Цей метод ґрунтується на тому, що як орієнтир при встановленні трансфертної ціни вибирається ставка, за якою банки можуть купувати (продавати) ресурси на відкритому ринку. Таким чином, трансфертна ціна ресурсів прив'язана до ціни на ринку і може тлумачитися як вартість найкращого альтернативно можливого використання фондів, за умови неспроможності банку залучати ресурси безпосередньо від клієнтів.

Як трансфертну ціну в зарубіжних банках використовують ставку по 90-денних депозитних сертифікатах, по федеральних фондах, єврокредитах, євродоларах, 90-денних казначейських облігаціях, а також базисну ставку ("прайм-рейт"). Деякі із банків трансфертну ціну встановлюють у вигляді постійного спреду у порівнянні із базисною ставкою, визначеною вищим менеджментом банку.

Переваги маржинального методу полягають у об'єктивності інформації, яка надається керівництву банку щодо результативності роботи окремих профіт-центрів та прийняття ним відповідних управлінських рішень. Використання зазначеного методу у вітчизняних банках надасть можливість значно підвищити ефективність їх діяльності та посилити конкурентну позицію на ринку банківських послуг.

Шульга, Н. П. Трансфертне ціноутворення як інструмент бюджетування комерційного банку [Текст] / Н. П. Шульга // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України / Державний вищий навчальний заклад "Українська академія банківської справи Національного банку України". - Суми, 2002. - Т. 5. - С. 201-204.